

8. veebruar 2022

Lahendid 69444/17 ja 44101/18 - õigus kohtumenetlusele

Roth vs. Šveits ja Plazzi vs. Šveits

Artikkel 6-1

Plazzi ja Rothi juhtumite puhul andis laste- ja täiskasvanute kaitseamet (APEA) loa kaebajate laste elukoha välismaale üleviimiseks, otsustades, et selle meetme peale esitatud võimalikud edasikaebamised ei peata seda luba (on ilma peatava mõjuta). Kuna APEA otsus oli koheselt täidetav, kolis Plazzi puhul kaebaja laps V. R. koos oma ema D. R.-ga Monacosse ning Rothi puhul kolis kaebaja laps L. L. koos oma ema F. L.-ga Saksamaale paar päeva pärast APEA otsuse tegemist.

Kaebajad kaebasid, et neil ei olnud võimalik APEA otsust siseriiklikule kohtule edasi kaevata. Pärast emade ja laste lahkumist loobusid Šveitsi kohtud pädevuse puudumisele viidates kaebajate kaebuste sisulisest arutamisest ning APEA loa peatamisest (peatava toime ennistamisest), kuna laste elukoha välismaale viimisega läks jurisdiktsiooni teistesse riikidesse üle.

EIK märkis, et laste elukoha muutus tõi kaasa ka rahvusvahelise jurisdiktsiooni üleandmise teistele riikidele ja kaotas Šveitsi kohtute pädevuse kaebajate kaebuste lahendamiseks vastavalt 1996. aasta Haagi konventsiooni artiklile 5. Sellest tulenevalt märkisid apellatsioonikohus (Plazzi) ja Berni ülemkohus (Roth) pärast kaebajate APEA otsuste peale esitatud kaebusi, et neil ei ole enam pädevust kaebuste lahendamiseks, peatava toime rakendamiseks ega ka asja sisuliseks läbivaatamiseks. Föderaalkohus jättis need otsused mõlemal juhul jõusse.

EIK leidis, et pärast kohtualluvusest loobumist ei olnud siseriiklikud kohtud suutnud teostada täielikku, s.t tõhusat *de facto* ja *de jure* kontrolli, viies juhtumid läbi õiglase kohtumenetluse raames, mis tuleneb artikli 6 lõike 1 tagatistega. Nende kohtute otsused põhinesid 1996. aasta Haagi konventsioonil, mida kohaldatakse ainult olukordadele, kus lapse alaline elukoht on muutunud selle konventsiooni artikli 5 tähenduses. Need kohtuotsused ei olnud meelevaldsed ja võivad olla õigustatud, kui arvestada üksnes alalise elukoha muutumist. EIK märkis, et siiski otsustas APEA, mis on haldusasutus, tühistada võimaliku edasikaebamise peatava toime ning apellatsioonikohus, Berni ülemkohus ja lõpuks ka föderaalkohus ei suutnud seda olukorda parandada. APEA oli välistanud igasuguse hilisema tõhusa läbivaatamise täieliku jurisdiktsiooniga siseriikliku kohtuameti poolt.

Kokkuvõtvalt leidis EIK ühehäälselt, et laste isade kaebuste peatava mõju tühistamine ilma kohtuliku kontrollita, võimaldades seeläbi nende lastel koos emaga riigist lahkuda ja kaotades siseriiklike kohtute pädevuse kujutab mõlemal juhul artikkel 6-1 rikkumist.

Mõlemas kaasuses määrati kummalegi kaebajale mittevaralise kahju hüvitiseks 12 000 eurot.

Lahend [69444/17](#) ja [44101/18](#) (mõlemad prantsuse keeles)

[Kokkuvõtte](#), mis käib mõlema lahendi kohta (inglise keeles)

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

8. veebruar 2022

Lahend 19938/20 - mõistlik menetlusaeg ja austus pereelu vastu

Q and R vs. Slovenia

Artiklid 6-1 ja 8-1

Kaebajad on kahe lapse vanavanemad, kes jäid vanemliku hoolitsuseta. Kaebajate tütre tappis tema abikaasa ning kaebajate lapselapsed (sel ajal kolme- ja viieaastased) läksid vanavanemate juurde elama. Mõne kuu pärast paigutas sotsiaalteenistus nad kasuperekonda teises piirkonnas. Esimene kaebaja taotles kasuperehoolduse luba oma lastelaste suhtes. EIKi pöördudes esimene kaebaja kurdab eelkõige, et kasupere loa menetlemine on olnud liiga pikk ja ebaõiglane (mis oli seni kestnud peaaegu kuus aastat ja on praegu esimeses astmes menetluses pärast seda, kui põhiseaduskohus saatis asja tagasi). Eksperdil ei lubatud anda kohtumenetluses ütlusi kaebajate kasuks ja, et siseriiklikud kohtud ei võtnud kaebajate lastelaste seisukohti kuulda.

EIK nentis, et seoses juhtumi keerukusega pidid siseriiklikud kohtud kasutama ekspertarvamusi, et teha kindlaks kaebaja suutlikkus tegutseda oma lapselaste eestkostjana ja teha kindlaks lapselaste parimad huvid juhtumi tundlikel asjaoludel. Samas leidis EIK, et see ei saa üksi seletada ega õigustada, et pärast peaaegu kuut aastat oli menetlus esimese astme kohtus endiselt pooleli.

Peale teatud tegevusetusperioodide on menetluse kestuse peamised põhjused seotud ekspertiiside koostamise, esimese kaebaja põhiseadusliku kaebuse järgse asja tagasisaatmise ja Covid-19 pandeemiaga seotud meetmetega.

EIK leidis, et kahe esimese asjaolu puhul oli liikmesriigi ülesanne korraldada oma kohtusüsteem selliselt, et kohtud suudaksid tagada igaühele õiguse saada kodanikuõigusi ja -kohustusi puudutavates vaidlustes lõplik otsus mõistliku aja jooksul. See kehtis nii esimese astme kohtu poolt erieestkostja määramata ja eksperdi ära kuulamata jätmise kohta, mis tõi kaasa asja tagasisaatmise, kui ka raskuste kohta, mis tekkisid ekspertide ebapiisava tagamise või nende liigse töökoormuse tõttu, mis põhjustas märkimisväärseid viivitusi. Lisaks märkis EIK, et määratud eksperdid tegutsesid kohtuniku järelevalve all toimunud kohtumenetluse raames, mis pidi tagama kiire menetluse.

EIK nentis ka, et teisest küljest võisid Covid-19 kriisist tulenevad piirangud arusaadavalt avaldada negatiivset mõju kohtuasjade menetlemisele siseriiklikes kohtutes, samas praegusel juhul ei saanud see aga vabastada riiki vastutusest pika menetluse eest.

EIK leidis, et esimese kaebaja enda käitumine ei olnud menetlust olulisel määral edasi lükanud. Veelgi enam, võttes arvesse viivituste ja esimese kaebaja kiirendusmeetmete tagasilükkamise peamisi põhjusi, ei olnud EIK veendunud, et ta oleks saanud neid õiguskaitsevahendeid menetluse varasemas etapis kasutades saanud nendega menetluse kulgu oluliselt mõjutada.

EIK leidis, et käesoleval juhul ei olnud kaasust mõistliku aja jooksul lahendatud vaatamata sellele, et tegemist on/oli keeruka kaasusega. Sellest tulenevalt tuvastas EIK artikkel 6-1 rikkumise.

Kaebajad kaebasid ka siseriiklike kohtute keeldumise üle ühe eksperdi küsitlemisest ja teiselt poolt selle üle, et kohtud ei kuulanud ära lastelaste seisukohti ega määranud erieestkostjat nende huvide esindamiseks.

Esimese kaebuse osas oli esimese astme kohus tutvunud vastava eksperdi arvamusega, kuid keeldus teda kohtuistungil muu hulgas tema piiratud pädevuse tõttu üle kuulamast. Kaks eksperti määrati siis, kui kaebajate ja nende lastelaste vaheline kontakt oli algselt kindlaks määratud ning määratud lastepsühhiaater koostas pärast kaebajate pikendatud kontaktitaotlust uue ekspertiisiakti. Kaebajatel oli kohtuistungil, kus teda üle kuulati, võimalik tema arvamusele kirjalikult ja suuliselt vastata. Esimese

ja teise astme kohus olid selgitanud, miks asjaomast eksperti ei uuritud ja nende põhjendused konstitutsioonikohus on tunnistanud piisavaks. Võttes arvesse eeltoodut ja asjaolu, et esimene kaebaja oli hiljem asjaomasele eksperdiaruandele vastu vaieldud, ei leidnud EIK siseriiklike kohtute keeldumist ekspertiisi läbi vaadata ebamõistlikuks.

Teise kaebuse osas ei olnud siseriiklik kohus lapselapsi ära kuulanud, kuna kohtu määratud lastepsühhiaater oli leidnud, et sel ajal ei olnud neil võimalik selles küsimuses oma seisukohta kujundada. Siseriiklik kohus oli kontakti puudutava otsuse tegemisel suures osas tuginenud lapsi uurinud eelnimetatud eksperdi koostatud aruandele. EIK leidis, et ei olnud põhjust kahtluse alla seada siseriikliku kohtu otsust mitte lapsi otse ära kuulata. Kuivõrd kaebajad olid kurnud selle üle, et laste huve esindas sotsiaaltöökeskus, mitte erieestkostja, ei olnud lapselapsed käesolevas asjas kaebajad. Lisaks ei esitanud kaebajad ühtegi argumenti selle kohta, et väidetav esindusviga oleks võinud mõjutada kaebajate positsiooni selles menetluses.

Sellest tulenevalt EIK ei tuvastanud käesolevas asjas artikkel 8-1 rikkumist.

EIK leidis, et Sloveenia peab esimesele kaebajale mittevaralise kahju hüvitamiseks tasuma 3000 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

10. veebruar 2022

Lahend 73975/16 - efektiivne uurimine ja diskrimineerimise keeld

A ja B vs. Gruusia

Artiklid 2-1 ja 14

Kaebajad on C ema ja poeg, kelle mõrvas tema elukaaslane D, kes oli sel ajal politseiametnik. Mitme aasta jooksul teatas C ja tema perekond paljudest perevägivalla juhtumitest, mille pani toime D. D mõisteti süüdi mõrvas. Esimene kaebaja, kes tegutses enda nimel ja teine kaebaja, kaebasid õiguskaitseasutustele politseiametnike ja prokuröride suutmatuse pärast kaitsta C elu, sest need ei võtnud nõuetekohaselt arvesse korduvaid teateid perevägivalla kohta. Tsiviilmenetluses määrati kaebajatele mittevaralise kahju hüvitiseks ligikaudu 7000 eurot. EIKi pöördudes kaebajad kurdavad eelkõige ametivõimude suutmatuse osas kaitsta C-d koduvägivalla eest ja viia läbi tõhus uurimine.

EIK märkis, et pädev asutus ei olnud püüdnud tuvastada ametnike vastutust selle osas, et nad ei reageerinud nõuetekohaselt mitmete soolise vägivalla juhtumitega enne C mõrva. Samuti ei pidanud nad vajalikuks anda kaebajatele ohvrstaatust. Politsei väidetava tegevusetuse kohta polnud isegi algatatud distsiplinaarjuurdlust ega astunud samme kõnealuste politseinike koolitamiseks, kuidas edaspidi perevägivallasüüdistustele õigesti reageerida. Kaebajad ei saanud ka mingit vastust oma kaebusele, mis seadis kahtluse alla riigiprokuröri tegevusetuse. Võttes arvesse juhtumi olulisi asjaolusid, eelkõige võimalikule soolisele diskrimineerimisele viitavate indeksite olemasolu ja seda, et väidetav kurjategija oli ise olnud politseiametnik viitab veelgi enam sellele, et asjas oluks vaja läbi viia nõuetekohase uurimine.

EIK leidis, et ülaltoodud kaalutlustest piisas järeldamiseks, et tegemist oli riigi menetluskohustuste rikkumisega. EIK nentis ka siseriiklikus menetlus pakutud hüvitise ebapiisavust. EIK leidis, et kuriteo toimepanija kriminaalvastutusele võtmisel ei olnud uuritud soolise diskrimineerimise võimalikku rolli kuriteo toimepanemises.

Tegemist oli kestva perevägivalla olukorraga, mis tähendas, et kannatanule ähvardava ohu vahetumises ei saanud kahtlust olla ning politsei teadis või pidi teadma selle olukorra olemust. Politsei ei olnud aga näidanud üles nõutavat erilist hoolsust ning oli oma töös toime pannud suuri vigu, nagu

ebatäpsete, puudulike või isegi eksitavate tõendite kogumine ega püüdnud läbi viia nõuetekohast analüüsi selle kohta, mis võis põhjustada vägivalda tekkimist.

EIK märkis, et üldiselt võib käesolevat juhtumit vaadelda kui järjekordset ilmekat näidet sellest, kuidas õiguskaitseasutuste üldine ja diskrimineeriv passiivsus seoses väidetava perevägivallaga võib luua õhkkonna, mis soodustab ohvrite vastu toimepandud vägivalda edasist levikut ainuüksi seetõttu, et ohvrid on naised. Vaatamata mitmesugustele olemasolevatele kaitsemeetmetele ei olnud ametivõimud suutnud ära hoidnud soolist vägivalda kaebaja lähisugulaste vastu, mis kulmineerus C surmaga.

EIK leidis, et kaebajad võivad väita, et nad on ohvrid artikli 34 tähenduses ja, et artiklit 2 on rikutud selle sisuliste positiivsete ja menetluslike osade alusel, mida on võetud arvesse artikliga 14.

EIK leidis, et kaebajatele tuleb maksta mittevaralise kahju hüvitiseks solidaarselt 35 000 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)